

NA-113

Somogy megyei Múzeum  
Földrajzi adatai

NA-113

Gyűjtés

Gyűjtés ideje:

Tautalau, Monografia

20 lap, 1 tábla

Földrajzi mutató; bauxit  
Szarmutató; XXXIII

Iratgyűjtő

MSZ 5617  
PAPIRIPARI VÁLLALAT



KISKUNHALASI GYÁRA

Keltaközös

Atkésbe az egyesítés 123. tétel adal

Csömend község monográfiája.I. A község fekvése.

Csömend község a Balatontól délre, a marcali és öreglakai dombok között húzódó völgyben - mintegy 14 km-re a Balatontól - Marcalitól keletre 7 km-re fekszik a Marcali - Öreglak harmadrendű műút mentén, mely valamikor is postaut volt Szigetvár felé.

A mostani település iránya a völgy ormulatát követő út mellett települt.

Érdekes, hogy a település nem a postaut mentén, hanem egy összekötő út mentén kezdődött.

II. A község múltja.

A község neve első ízben 1332 - 37. évi pápai tizedjegyzékben fordul elő, tehát már akkor is egyházas hely volt. Az 1336. évi adórajstromban Chemend alak-

ban jegyezték be. Ekkori birtokosai Török Balint és Fajzi Terenc.

A község akkor nem a mostani helyen volt, hanem ettől északra, mintegy ezer-  
ezerkétszáz méterre egy kis dombháton.  
Ezt bizonyítja az ott megmaradt templom romjai, melynek utolsó maradványait az 1910-es években hordták szét a falu lakói. A község a törökidőekben pusztult el. A megmaradt mondás szerint a templom harangjait egy kútba rejtették el s állítólag mind a mai napig is ott vannak. Voltak már helyi kutatók, akik keresték, ásva az említett helyen, de nem találták.

A község neve újból az 1700-as években említődik. C. Lot. Urb. et Conscrip. Fasc. 29, No 43-a 1701. Ez az összeírás Tótszentpállal és Vargaskérrel emliti Csömendet

is, amelyet Semenda-nak, más helyek Sümendnek írnak. Azt mondja róla, szegényes falu. A Lengyel család birtoka.

Amint látszik a község korábbi 1726 nál. 1726-ban még pusztán és a Lengyel és Mérey család birtoka.

1767-ben Csák Imre és Sándor, valamint Skulics Sándor özvegye Zarka Anna Mária birtoka. Később Czulai Gaál család kezébe kerül.

Korabinsky János Mátyás: Geographisch Historisches und Producten Lexikon von Ungarn. Pressburg 1786. c. művéből:

Csömend a Méray család birtoka, 1773-ban még pusztán. 22 felnőtt férfi, 36 tizenötévesig fiú, 21 nő, 18 leány, 26 szolga, 22 tizenötévesig, 22 szolgáló, 19 tizenötévesig. Holdas 2. Itt lakó vidéki



1774 - ben 53 ffi és fiú; 37 felnött nő és leány 44 szolgáló, 40 szolgáló.

1776, 34 + 17 ffi és fiú gyermekei, 32 + 18 felnött és fiatal leány: 22 ffi szolgáló, 17 nő. Ezek közül 16 tizenhárom éven aluli.

1779/80 katonai év.

Csömeuden 31 mérő rozs és 40 mérő búza termett.

1828. évi összeírásb<sup>an</sup>: (latinból szabad fordítás) Ennek a puztának lakói az úrbéri rendezés bevezetése óta települtek. Saját költségükön épült házaik vannak kicsi belsőséggel. Éste 18 napozámat szolgálnak és 1 forintot fizetnek. A vármegye eddig, mint szellőreket adózatta őket. Egyébként ezeknek a lakósnak semmiféle javadalmuk (ingatlanuk) nincs. Az életfentartáshoz szük-

séges eszközöket, mint napszámosok ke-  
resik meg.

1788-89, 16 éven felül levő 20, házas szel-  
lér 24, házatlan szellér 6, szolga 10,  
fogatos ökör 26, fejős tehén 23, üreste-  
hén 10, hároméves üsző 6, két éves 7, bor-  
jú 23, fogatos ló 12, kecske 2, sertés 24,  
ház 26, harmadosztályú szántó?

68 kaszásrét, 66 kapászölő, harmad.  
oszt. iparos 6, 64 napszámos.

1856-ban gr. Széchenyi Pál, majd gr. Széchenyi  
Andor Pál, végül 1944-ben gr. Széchenyi  
Főzsef a birtokos.

Község lakóinak száma az egyház-  
megyei Schematismus szerint:

1812: 311 + 3 zsidó, 1814-ben 311 + 4 zsidó

1816-29 között 158 lakos, 1829-ben 329,

1830-1850-ig 360-ra emelkedik a lakó-  
sok száma.

1853-ban 367, de 1867-ig 318-ra esik.

Ezután emelkedik, majd újra esik.

1879-ben 295, 1883-tól fokozatosan emelkedik.

1880-as években 32 házból áll a község.

Csányi Lajos monográfiáján szerint a 900-as évek elején 55 ház van, 431 lakos. Az első világháború után 2 új utcával bővül a község. Ezt a részt ma is „proletár”-nak nevezik. A leadott házhelyeken épült.

1945-ös földreform során újabb házhelyek kerültek kiosztásra, melynek következtében újabb 25 ház épül.

Ma 122 háza és 510 lakosa van a községnek.

A postauttól északra levő terület is a grófé volt. Az útkereszteződésnél régi

épület állt, mely szintén a grófi birtokhoz tartozott. Az épületet bérben adták és kocsmá volt benne.

Majd a 900-as évek elején a gróf, a postaiút melletti részt, ahol 2 családka is állt, elcserevelte Herbel nevű paraszttal, egy részt pedig eladott.

Ebben az időben (1910) veszi meg Vörös nevű paraszt Gaál nevű birtokostól, aki Nagybajomban lakott, a még kezei levő területet, melyhez a postaiúttól délre eső rész is tartozott. Így épültek fel a postaiút melletti házak.

E területen fekvő földeket ma is Gaálkertnek nevezik.

Dülök. A község déli oldalán Libickomával határos. E határterület birtokosa Szinai báró volt, akivel Széchenyi



Pál gróf hosszú ideig pörösködött a birtokért. Szélt ért a dűlőt ma is „Pörös-alja” dűlőnek nevezik. A község lakói közösen megvették Szinay bárótól a községgel határos területeket, melynek nagyrésze erdő, kisebb része szántó.

Ez a rész ma is Szinai nevet viseli. Ez azonban már Libickozma, község határához tartozik.

A községtől délnyugatra terül el a Kismező, mely, mint neve is mutatja kis terület. Ez a rész már marcali határához (tartozik) érintkezik s ez első világháború után adta le a gróf.

Nyíresi dűlő valamikor nyírfás terület volt, s ez volt a községi legelő-terület. A dűlő neve a nyírfás terület

szelékét özi.

Szilosi dűlő a község nyugati részén terül el. Eredetét nem tudják. 80-100 évvel ezelőtt még facisportok voltak rajta s valószínű szilva volt a legtöbb. s ezért lett Szilos a neve.

Az északi részén Alsó és Felsőgustya nevű dűlők fekszenek. Nevének eredetét nem ismerik. —

Északkeleti részén Felső és Alsóberek nevű terület van. Mint neve is mutatja vizes - berkes terület. Legelőnek használták az uradalom is. E terület egy részét 1952-ben égerfákkal ültette el a község, másik része ma is legelő. — A keleti terület, mely már Niklával határos Mellék (írásilag Alsóberek) nevet viseli.

A határt e részem egy kis patak jel-  
zi s valószínű a patak melletti  
terület ettől kapta a "Mellék" nevet.

A délnyugati dűlőt Szeksziónak  
nevezik. Neve a jobbágyfelszabadítás  
idején történt telekkiosztás korából  
ered. Abban az időben Szira-v. Tá-  
los volt a vezető ember, akit a gróf  
arra kényszerített, hogy bírja rá a  
jobbágyokat, elégedjenek meg 1,5 hold  
földdel. —

Cyömbérkert volt tulajdonosának  
nevet viseli. A földkiadás nagyobb  
községekben előbb megtörtént, mint a  
kisebb községekben.

A régi házhelyek és belsek er-  
dőirtás folytán kerültek tulajdono-  
saik kezére. Ki mekkora erdőt irtott,

akkora területet kapott.

A postauttól északra fekvő utca nyugati sorának területe Pomori, Fálós, Vörös és Lengyel családok kezén volt, s tőlük vették meg későbbi tulajdonosaik.

1848-ban a rácok a postauton vromultak végig. A lakosságot nem bántották, de ökrös fogaton szállították őket. Átvonulásakor a fennmaradt hagyomány szerint, - meséli Németh György 84 éves, aki anyjai nagypapjától hallotta - a rácok ezt a nótát énekelték magyar szöveggel:

„Magyarország szép ország  
Nemsokára ránk osztják!”

Emlegették az öregek, hogy a rácokat a Velencei tóba szorították s az piroslott



a rác sapkáktól. - A honvéd seregben harcolt állítólag: Papp Fajos, Pomozsi, Máté Mihály, Tóth Pali, Tólos Mihály.

### III. Természeti földrajz.

Felszín. Az öregek nem emlékeznek arra, hogy a mai felszíni forma más lett volna.

A felszín kialakulása már igen régen megtörtént s ha volt is valamilyen változás oly csekély, hogy arra senki sem emlékezik. Csányi-féle monográfia szerint a felszín még a levantei korban kezdett kialakulni, majd a Balaton körüli tűzhányók működése folyamán változott. Legnagyobb felszínalakító, minden valószínűség szerint a szél volt. A község a Balatontól délre húzóda völgyben fekszik, melyen

a „főszél” akadálytalanul száguldhat végig. Valószínű a szél bokította be homokkal.

A határ egyhöz hullámos. Legmagasabb része a határ északi oldalán van a Szilosi-dűlő. Bevagódások, szakadékok nincsenek a határban.

Vízrajz. A község határa vízben szegény terület. Egyetlen patakocskája a keleti határszélen csörgedezik végig. Minden valószínűség arra mutat, hogy mesterséges eredetű. Ugyanis a terület, melyen keresztül vezet, nagyon berkes volt.

Ember sem tudott átmenni rajta. E rész csatlakozott a Nagyberekhez s mintegy annak déli nyulványát képezte. E berek vízének levezetésére ásathatták ezt az árkot, mely Táska

község határában egy patakba torkollik, mely vizét a Balatonba hordja.

A község lakói is tisztították már 2-3 ízben is.

A község határában csak egy jeleveníkebb forrás van.

A keleti részén elég magas a talajvíz. E részén a kutak vizének közel van a felszínhez. Vízállásuk ingadozó. Csapadékosabb időkben magas, száraz időben alacsony víz állásúak.

Az új település a „proletári részén már mélyebbek a kutak, de kevés víztartalmúak.

A falu délkeleti szélét érinti a „Malomárok”. Ebből ágazik el az előbb leírt patak, mely a Melleken végig vezetve torkollik ismét vissza az árokba,

mely nagy kamurokat is le folyása  
közben. Mint neve is mutatja, mal-  
mok épültek mellette. A község követ-  
len közelében, de már a libickozmai  
határban az u. n. Fekete-berki malom  
és a község területén is egy malom.

Éghajlat, A vármegye közepes hőmérsék-  
hőmérséklet. Iete  $+10,5^{\circ}$ -ra vehető. A köz-  
ség évi középhőmérséklete ennél alacso-  
nyabb lehet. Az időjárása igen szélső-  
ségs. Gyors felmelegedés, hirtelen lehülés  
jellemszi éghajlatát. A határ legna-  
gyobb részén homokos talajt találunk.  
A hőmérséklet nagy ingadozásának  
ez egyik tényezője. Gyakoriak a  
száraz évek, melyekben alig van csa-  
padék.

Emlegetik az 1875-76-os extenzót



majd az 1903, 1910, 1945-ös éveket. Főves  
 hóiharok közül az 1990-91-es a legkie-  
 melkedőbb. Olyan hóihar volt, hogy  
 a falu északi végének első házát,  
 melyben Fábosék laktak, betemette a  
 hó. A hóban alagutat vágtak s  
 így szabadították ki az embereket  
 és állatokat 2 nap után. Ekkor volt  
 egy esküvő is, ahonnan a vendégek  
 egy hétig nem tudtak hazamenni.

A hőmérséklet ingadozására  
 jellemző, hogy olyan év is volt, mikor  
 nyájkabátban arattak. A köteleket  
 reggel csak tűz mellett tudták  
 elkészíteni, olyan hideg volt.

Szél. Leggyakoribb szél az északi szél,  
 melyet „főszél”-nek neveznek. A Bala-  
 tontól szabadon, akadálytalanul

söpri végig azt a völgyet, melyben a község is települt. Déli és délnyugati szél is elég gyakori s rendszerint esőt hoz. Szélcsendes napok ritkák, különösen nagy szélvihar volt 1895 márciusán, melyet az öregek ma is emlegetnek. Gabonarakódás ideje volt. - Olyan gyorsan jött, - meséli Vörös József (77 éves), hogy látták messze északon a Balaton fölött, s de nem tudták a kereszt gabonát felrakni a szekéresre már ideért. Flajtották a majorba, de mire beértek, minden kévét elvitt a szél. Csak kapaszkodva tudtak megmaradni a szekéren. A nyárfákat tövestől csavarta ki. A kévéket az erdőben szedték össze. A felhők olyan alacsonyan jártak, hogy a házak

tetejét érte.

Csapadék. A csapadék eloszlása nem egyenletes. Általában november a legcsapadékosabb hónap, de március, április is esős szokott lenni. A havazás január és február hónapokban a legerősebb. Általában csapadékban szegényebb, mint tőle nyugatra v. akár keletre levő területek. Okai a fekvésében keresendők.

Érdekes jelenség az is, hogy jégeső a községet alig érte, de a késői fagyok - mely fekvésénél fogva - gyakoriak.

Természetes növény és állatvilág.

A község határainak természetes növényzete az erdő és a berek növényzete.

Nyugatról és délről az erdő a kertek alatt volt, sőt egyes részekben még ma is.

A község települése is erdőirtás után kezdődött. A határ leggyakoribb fajja az akác. Az erdőben tölgy, gyertyán, cser, nyír és szilfák vegyeseen voltak. Kisebb részen fenyves, amely ma is fennáll. Főben bővelkedett a falu népe. A berkes sással, szárazabb részei fűvel voltak borítva. Legelőnek is alkalmatlan terület volt.

Az erdőben szarvas, őz, vaddisznó is van. Igen gyakori a róka és a nyúl is.

#### IV. Gazdasági Földrajz.

Történeti adatok szerint 1726-ban a község pusta. A régi község a török időkben elpusztult. A törökök világ megszünése után szlávokat is telepítettek ide, mint a környező községekbe. Pl. Tótozentpál, Táska Bursák, Nikla. De Ciömend hamar el-



magyarosodott, mert szláv eredetű mutató hagyományok működnek.

Abban az időben, mikor a falu helyén puszta volt, kevés szántóterület lehetett. A mai kekszió és gustyai részt művelhették. Főként gabona, kukorica és burgonya termelésével foglalkoztak. A 800-as években repcét is nagyobb mértékben termeltek az uradalomak.

Csömend község határa ebben az időben 72 kat. hold. Körülfogta mindennél a nagybirtok és terjeszkedni nem tudott. Azért a falu parasztjai más határban tudtak csak földet venni. Nikla, Marcali, Libickozma. —

A felszabadulás idejéig főként rozsot, kukoricát, krumplit, kevésbuzát termeltek. — A nagybirtokon is hasonló

a helyzet, de ott már repcét is termeltek. Öregek mesélik, hogy egész télen Kozódra, a falu közelében lévő majorba, jöttek csapelvi.

A lakosság a nagybirtokon dolgozott, mint béres, rézesarató v. nap-számos. Kezükük kevés volt. Kukorica kegyeret ettek. E téren javulás csak az első világháború után következett be. A földreform során, az akkori birtokos gr. Kéchenyi A. Pál adott le házhelyet és kb. 100 kat. hold szántót. Így a falu 2 új utcával bővült, melyet ma is proletárnak hívnak.

A 30-as években a napraforgó is megjelenik és egyre általánosabb lesz a termelése.

A nagybirtok területe 1347 kat. hold

körül van.

Ipar. A község ipara jelentéktelen.

Kovács, cipész és molnár iparost emleget az 1925-ös tájékoztató is.

### V. Közlekedés.

A község területén régi közlekedési útvonal megy keresztül, melyet régi idő óta postaiútnak neveznek. Kaposvár-Szigetvár felé vezető út volt ez. Ezen mentek a postaiert abban az időben, amikor a Somogyzselő - Balatonszentgyörgy közti vasútvonal még nem épült meg.

A járás székhelyére vezet s ezért államban forgalmas volt. A 900-as évek ele-

jein követték le.

A felzabadulás után, 1947-ben újra követték. Azóta a forgalom állandóan növekedett. 1946-ban autóbusz is járat is megindult. Ez először Kaposvár-Marcali között közlekedett. Egy év múlva a járat megváltozott. Új járata Marcali - Somogyfajsz lett. Eleinte egy, majd a forgalom növekedtével két járat ment naponta.

1953-ban már 4, 1954 már négyszet juthat be a falu dolgozója a járás-székhelyére. De nagyon fejlődött a község a felzabadulás után egyéb közlekedési eszközökben is. Így különösen a kerékpárok száma emelkedett. Míg felzabadulás előtt 17 kerékpár volt a faluban, ma alig van olyan ház,

ahol ne lenne megtalálható. Motor-  
kerékpár 1 volt, ma 11 van.

## V. A kultúra fejlődése.

Iskola. Még gazdasági téren elég gyors  
ütemben fejlődött a község, addig kul-  
turális téren igen sokáig helyben to-  
rogott.

Nem hiába vette körül a grófi bir-  
tok el is vette eléggé az élet levegőjét.

A somogyzentráli plébánián őrzött  
"Flaxi krónika" latin nyelvű feljegyzése  
szerint: "Csömenden 1843-ban tanítói ál-  
lomást létesítettek. Kicsi és elég gyenge.  
Ha csak más oldalról támogatást  
nem kap, alig tartható fenn."

1843 előtt a csömendi tanulók Nik-  
lára jártak iskolába.

A fentebb említett krónika szerint



a cömendiek a niklai tautónak fizettek minden gyermek után tandíj címén évenként 1 forintot. Irni tudók 1 ft. 36 kr; hirdetési cédula megírásáért 7 kr, minden temetés után 7 kr.

Ex volt az állapot 1836-ban.

Az első tanító valószínűleg Elek József volt. Ezt a „krönika” így jegyzi fel: „Elek József cömendi tanító magas korára és testi gyengeségére való hivatkozással állásáról lemondott 1862.

Harmath János plébános közbenjárására a Széchenyi-Kolonich fele alapítványból évi 630 o. é. ft. nyugdíjat kapott. Helyébe Gröber Ferenc addig fönycdi tanítót választották meg. Házi krön. 55. l. 52. l. 1862. Szeptember havában Harmath János plébános 1386 o. é. ft. ~~ot~~ alapítványt

tett a niklai és csömendi tanítók  
megsegítésére.

Az említett írás szerint „Iskolalátó-  
gatás Csömenden” a következő adatok  
szerepelnek: 1836 - 2, 1837 - 5, 1838 - 3,  
1841 - 5, 1842 - 50, 43 - 44 ben - 40

Egyházi névtárból: [1832 - 2, 1837 - 5,  
1838 - 3, 1841 - 5, 1842 - 50, 43 - 1844 - 40]  
1847 - 5, 1851 - 40, 1855 - 22, 1857 - 40, 1859 - 45,  
1862 - 17, 1865 - 35, 1867 - 31, 1869 - 42, 1872 - 42,  
1875 - 45, 1877 - 61, 1879 - 59, 1883 - 78, 1885 - 76  
1887 - 113, 1893 - 10, 1895 - 1901 - 10, 1901 - 1905 -

8 1907 - 7 tanuló volt.

A fenti adatok nem felelnek meg  
a valóságnak, mert állításuk szerint  
a 90-es években is annyian voltak,  
hogy a padokban nem fértek el.  
60-70 között mozgott a létszám.

Göber után Szelessy Fános lett a tanító.  
 Majd Németh Gergely és halála után  
 Brogyó József, Torma Károly, Gaddányi  
 János. Egy évig helyettes Kelemen László-  
 lóné. Steffler Géza 1942 márc. 15-től.  
 A felszabadulás után 1949-ben az iskola,  
 mely addig egy tanterem volt, új másod-  
 dik nevelőt kap Steffler Gézaé személy-  
 lyében.

Az iskola emlékezete szerint 1944-ig  
 azon a helyen volt. Nádfedeles, alacsony  
 viskó. Mellette volt a kovácműhely. Ezt  
 1870 táján más helyre tették át. Egy időben  
 leégett, de újra náddal fedték be.  
 Brogyó József idejében javították és cse-  
 repítették. Roxoga, alacsony épület volt,  
 melynek ablakai a „lúd beér.” Többször  
 tárgyaltak új iskola építéséről, de

1945. márciusában a község hadszínterré vált, melynek következtében a község 80%-os háborús kárt szenvedett. 1945. április 20.-a után kezdett visszazállingózni a lakosság. Első pillanatokban bizony reményt vezetett nézett körül a romokon. Rommá vált az iskola is. Minden bútora, felszerelése, irattára megsemmisült.

A község népe kemény akarással kezdett a romok eltakarításához és az újjáépítéshez. A patakok betonhidjait is levegőbe röpitették a visszavonuló német csapatok, de a 3 éves terv keretében újjáépültek. A lakások lakhatóvá tétele után a mezőre óvakodott ki a nép. Nagy veszélyt jelentettek az aknák, mely bőven szedte az áldozatokat. Mindezek ellenére megindult a termelő munka.

Megtörtént a földosztás is 1945 nyarán. Ugyanazon év májusában az iskola is megkezdte működését egy cselédlakásban.

Majd a község pártorházában egyik szobájában vészelte át az 1945/46 isk. évet. 1947 őszén a volt uradalmi magtárból falastunk el egy termet, melynek megvalósításához a szülők is nagy áldozatot hoztak. Butorszat téglára fektetett deszka volt.

1948-ban államunk 8 ezer Ft-ot adott új padok beszerzésére. Ez a tanterem már sokkal különb volt, mint a régi iskola. 1950-ben társadalmi úton egy romépületet helyreállítottunk, így meglett a második tanteremhez a második tanterem is.

Dolgozó népünk állama tudta, hogy ez a tanterem is csak szükségből



felel meg. 1953 májusában megkezdődött az új 2 tantermes típusiskola építése, melyet szept. 25. én a megyei okt. osztály átadott rendeltetésnek. Szeptember 28. án már az új iskolában folyt a tanítás.

Új, szép iskola, teljesen új berendezéssel. Hónapok óta keresztül jöttek a község lakói megnézni az iskolát, mert ilyet még Csömenden nem láttak.

De államunk gondoskodása a kis falu iskolájáról még ezrel nem fejeződött be. Ellátta biológiai és fizikai alapfelszereléssel is. Sokan megnézték már felszerelésünket és mondták: „Jó lehet most iskolába járni!”

Nemcsak szép, új iskolával gazdagodott községünk, de sok lakóházi is épült a kivartott házhelyekre.

## Iskolán kívüli oktatás.

A felszabadulás előtti időben ismeretterjesztő előadás alig volt. Évenként 2-3 ha volt. A műkedvelő előadások jelentették az egyetlen kultúreseményt. Egy télen 2-3 előadást rendezett az ifjúság a pedagógus vezetésével.

A felszabadulás után a pedagógusok vezetésével műkedvelő előadások és szórakoztató kultúrestek voltak. Ismeretterjesztő előadások száma 10-15 között váltakozott évenként.

Újdonságot jelentett a vándormozis szolgálat. 1950-ben 3, 1954-ben pedig már 8 alkalommal volt filmvetítés.

A jó filmeknek mindig nagy volt a közönsége.

### Az 5 éves terv eredménye.

- Az 5 éves terv keretében új iskolát kapott a község, mely új butorzatával, fizikai és biológiai alapfelszereléssel magasabban áll a régi felett.

### Szomszédos községek, városok és velük való kapcsolat.

Szomszédos községekkel elég gyenge a kapcsolat. A tanácsok megalakulásáig szorosabb kapcsolat Niklával állt fenn, mivel közigazgatásilag Niklához tartozott. A tanácsok megalakulása óta csak a terménybegyűjtő-hely tartja a kapcsolatot a két község között. A gyalogutat, - melyet a jegyzőségre járáskor használtak - belepte a fű.

Legelőkebbi kapcsolat a járás

székhelyébe Maroslihoz jár a köz-  
séget. Piacán értékesítette és értéke-  
síti ma is terményeit és a szükséges  
iparcikkeket is ott szerzi be. A pi-  
acra gabonát, kukoricát, krumplit  
szállít és kevés kertiteményt.

A megye székhelyét igen ritkán ke-  
resik fel. Csak hivatali ügyben és  
betegség esetén a kórházat.

### Néprajz.

A régi lakóházak talapszatra é-  
pültek. Usszöböl font oldal sárral  
becsapva, náddal, majd később szal-  
mával fedve. A régi lakóházak  
már mind eltűntek. Utolsót 1947-  
ben építették át.

A lakások beosztása, - még az újab-  
ban épülteké is legnagyobb részben -  
a régi megszokott. Téglalap alakú.

Középen a konyha, utcafelé az első, udvar felé a hátsó szoba, majd a kamra. Ez mindig az udvarra nyílik.

1945 után épült házaknál a konyhai bejáratot egy kis előtér védi.

Népszokások. Fellegzetesen helyi szokást nem sikerült kikutatni. A meglévő szokások általános jellegűek.

Esküvői szokás: Mielőtt az esküvői menet elindul a menyasszonynak almát adnak. Amikor az esküvőtől visszaérkezik az új pár, a menyasszony feldobja az almát. Ha férfi kapja el, vagy veszi fel, akkor fiúgyermek, ha nő kapja el, leánygyermek lesz az új párnak.

Eközben az ajtót becsukják és be-



lülről kérdést adnak fel az új-  
párnak. Pl. Mi között jöttetek? (Ég-  
és föld között.) Mi van a menyasszony  
völegény lába között? - Ha eltalál-  
ják illetve jó feleletet adnak,  
kitarják az ajtót s bevonul a  
nász nép. Az első vőfély beköszön-  
tőt mond. Elkészésnél az első tá-  
lat az első vőfély beköszöntő kísé-  
retében nyújtja az első koszos-  
lánynak, aki kiszolgálja az új  
párt.

Amikor a „kását” találják, az  
első vőfélyt bebugyolált fejű-  
kezű gazdaasszony követi. Kézében nagy  
főzőkanál és meszelő. Aki nem ad  
kásapénzt, annak az arcát végig  
meszelik.

tyúkislba, hogy korán legyen jó köt-  
lős-tyúkjá.

Lucaszéket is szoktak készíteni. Ka-  
rácsnyig naponta egy-egy részt készí-  
tettek el. A babona szerint ráülve  
éjjeli mise után meglátai a boszor-  
kányokat.

A karácsonyi szokások vallási ere-  
detűek. December 24-én este a pász-  
torok összeszedődve csengő és kolomp-  
szóval járják végig a falu utcáit.

December 28-án „aprószentek” regge-  
lén a „kötülők” ugyanazokat a  
házakat járják végig fűveszorból  
készült korbáccsal, - amelyeknél luca-  
kor köszöntöttek - és a ház népét  
megkorbácsolják jó egészséget kívánva.

Szokásban volt a husvét-másodnap

loosolás is. Ma már e szokás kiveszett. A kukorica fosztás is elfelejtett szokás már.

A régi népviselet férfiaknál csupán, bögatyá volt. Teljesen eltűnt. Nőknek népviselete nem volt. Legalábbis nyomait nem sikerült megtalálnom.

A jobbágyfelszabadulás után a falu népe vagyonszerzésre törekedett. A föld szerzés volt minden gondolatuk. Éjt - napot egybetéve, szinte keze-rem és vizek élt, hogy pár hold földet vásárolhasson magának.

Ma az étkezési és öltözködési igények megnövekedtek, de a munka és földszeretetét megőrizve ép oly szorgalommal dolgozik, mint azelőtt.



E

P. Lósa

Princ. kút

Munkácsi - Szentgyörgyi utcák között.

Magyarok

Körösi utca

Hírhelyek

Hírhelyek

Harminc

D

mivel a terhek 75% ban a görögra esteke volna, semmi sem lett belöle.

1941-ben újra megindult építkezési ter-  
vet a második világháború kitörése  
akadályozta meg.

1944 októberében végig söpört a falun  
a háború szele. Bácskából menekülő  
váabok egy csoportja szállt meg a kö-  
ségben, kik három heti tartózkodás  
után nyugat felé vonultak. A község  
lakóiból azonban senkiséu hagyta el  
faluját.

1944 december 3.án éjjel vonultak át az  
utolsó német harcászok. December  
4.én d.e. 10 óra tájban érkeztek meg  
a felszabadító csapatok első tagjai.

A hadműveletek alakulása követke-  
zőben a községet 1944 december 30.án  
kikeltett őríteti. A hadműveletek alatt



Exalatt igyekeznek a mennyasszony cipőjét lehúzni és eldugni, amit a násznagynak kell kiváltani.

Éjféltkor következik a menyecske tánc. Az első vőfély 3 szálból összekötött gyertyát és táncot tartva kezében az új asszonyt táncba adja annak, aki pényt tesz a táncba. A tánc addig tart, míg az újoncsült férj el nem fejtja a gyertyát. A táncpényt a menyecskéé.

A lucai köszöntés (kotyulás) már hiveszöbön van. Régebben a legények jártak köszönteni, ma már a gyerekek pénykereseti forrása.

A legények fahasábot v. tuskót vittek be a házba és arra ülve mondták el köszöntőjüket. A gardaasszony aztán azt a „kotyuló” fát betette a